

SLÄKTDATA

Medlemstidning för föreningen Släktdata

Nr 2 - 2010

Bilden: Den gamla byvägen
genom Hisings Kärra - numera
gång- och cykelbana
Foto: Karl-Gustav Rosborg

<http://www.slaktdata.org>

Ordföranden har ordet!

Göteborg i juni 2010

Återigen står sommaren för dörren med alla förhoppningar den har med sig. Alla dessa drömmar om ljumma kvällar, måltider utomhus och glittrande sjöar som inbjuder till bad.

Jag hoppas kunna ägna tid åt min släktforskning och besöka platser som inspirerar till fortsatt arbete med att knyta ihop generationernas liv.

I föreningen ser vi framåt släktforskar dagarna i Öre-

bro, där vi kommer att medverka.

Njut av er ledighet så åter ses vi till hösten.

En önskan om en skön sommar

*Ingrid Olsson
Ordförande*

Ny Förbunds försäkring

Sveriges Släktforskarförbund har tecknat en olycksfallsförsäkring för medlemmar i föreningar anslutna till förbundet. Den gäller således alla som är medlemmar i Föreningen Släktdata från 2010-01-01.

Försäkringen har tecknats hos försäkringsbolaget **if** och är en olycksfallsförsäkring som gäller för kroppsskada som orsakats av olycksfall som inträffat under organiserad föreningsverksamhet t.ex. möten, konferenser, resor etc. – samt under resa till eller från verksamheten. Om personliga tillhörigheter – glasögon, kläder etc. - skadas i samband med olycksfallet ersätts även dessa.

Skada anmäles till Försäkringsbolaget **if** telefon 0771-56 00 00. Släktforskarförbundets försäkringsnummer är **SP 245896**. Det går givetvis bra att även kontakta förbundskansliet 08-440 75 50. Villkor i sammandrag för olycksfallsförsäkring SP 245896:

Omfattning som ingår och försäkringsbelopp:

Medicinsk invaliditet på grund av olycksfall	400 000 kr
Läke-, rese- och tandbehandlingskostnader -	25 000 kr
Dödsfall orsakat av olycksfall	40 000 kr
Kläder och personliga tillhörigheter	10 000 kr
Teknisk utrustning för handikappad person	40 000 kr
Kristerapi	Högst 10 gånger
Självrisk	0 kr

SLÄKTDATA

är en ideell förening för släkt- och datorintresserade.

Föreningen bildades 1989.

Föreningen verkar för att sprida information om såväl släktforskning som datorteknik för densamma.

Föreningen verkar också för att framställa dataregister till låg kostnad över födda, vigda och döda men också husförhör och domböcker.

Föreningen har medlemmar såväl i Sverige som övriga länder.

Medlemsavgiften är 125 kr per år och inkluderar TIDNINGEN SLÄKTDATA.

Prenumerationsavgiften för TIDNINGEN SLÄKTDATA är 125 kr per år.

Medlemsavgiften/prenumerationsavgiften betalas till föreningens plusgiro 410 40 40 – 3

Föreningens adress är:

Föreningen SLÄKTDATA
c/o Lennart Larsson
Mossaledsvägen 61
429 34 Kullavik
kassor@slaktdata.org

Föreningens webbplats:

<http://www.slaktdata.org>

TIDNINGEN SLÄKTDATA utkommer med fyra nummer per år. Bidrag i form av artiklar, notiser och tips är välkomna. Redaktionen förbehåller sig rätten att ändra i insänt material. Privata annonser och upplysningar tas in i mån av plats.

För innehållet i artiklarna står varje enskild författare och är inte alltid föreningens Släktdatas åsikter.

Tidningens adress:

tidningen@slaktdata.org

Tidningens webbplats:

<http://www.slaktdata.org/index.php/tidningen/>

Nästa manusstopp: 5 sept 2010

ISSN 1102-7894

Ansvarig utgivare:

Karl-Gustav Rosborg

Tryckeri: Proline Offset Tryckeri AB
Göteborg

Styrelse för SLÄKTDATA

Ordförande Ingrid Olsson
ordf@slaktdata.org
Bofinksgatan 1
412 70 Göteborg
031-40 64 75

Ledamot Kenneth Svensson

Bofinksgatan 1
412 70 Göteborg
031-40 64 75

Kassör Lennart Larsson
ansvarig för medlemsregistret
kassor@slaktdata.org
Mossaledsvägen 61
429 34 Kullavik
031-93 33 70

Ledamot Karl-Gustav Rosborg
webredaktor@slaktdata.org
Källarvinkeln 8
425 30 Hisings Kärra
031-57 31 76

Ledamot Håkan Andersson
hakan@slaktdata.org
Kvintettvägen 1
451 70 Uddevalla
0522-704 21

Suppleant Anki Lönne Dahl Kästel
Prästängsvägen 17
663 64 Skoghall
070-202 75 15

Suppleant Björn Bergdahl
rex@slaktdata.org
Hällesås byväg 30
427 51 Billdal
031-91 07 88

Redaktion för TIDNINGEN SLÄKTDATA

Karl-Gustav Rosborg
webredaktor@slaktdata.org
Källarvinkeln 8
425 30 Hisings Kärra
031-57 31 76
031-367 98 36 (arbete)

**Artiklar för publicering skall
skickas till K-G Rosborg**

Webbmaster

Mats-Olof Sander
webmaster@slaktdata.org

Ansvarig Släktdatas register

Mårten Sjöbris
register@slaktdata.org
Guldringen 42
426 52 Västra Frölunda
031-29 06 40

INNEHÅLL:

Ordföranden har ordet.....	2
Ny Förbunds försäkring.....	2
Lilla Anna Cecilia.....	4
Från Håkan Anderssons utsikt.....	5
Hälsö- och sjukvård förr och nu.....	5
Den försvunne brodern.....	6-7
Nya medlemmar.....	6
Vem var Sara Lund?.....	8-9
Olika falla ödets lotter.....	10-13
"Se till den som liten är...".....	13
Häradsrättsprotokoll om mordbranden i Sögård i Naverstad.....	14-17
Något lite om bohuslänska sillfisket.....	17
Pigor och drängar.....	18-19
Från årsmötet.....	19
Nyheter från SVAR om emigrationen.....	19
Digitaliserade dagstidningar.....	19
Svenskt biografiskt lexikon 1906.....	19
Verksamheten i föreningarna.....	20

Lilla Anna Cecilia

■ När lilla Anna Cecilia kom till världen en mörk november natt på barnbördshuset i Botkyrka såg mamma Anna Sofia Larsdotter in i hennes ögon och tänkte: "Hon skall bli något stort i denna världen, henne skall jag vara rädd om, inget ont får hända min lilla docka, som blickar upp mot mig".

Mamma Anna Sofia som var inhyse-spiga i Tumba återvände till arbetet som piga och lilla Anna Cecilia var med. De står antecknade i HF 2277.37.57300 år 1866-70.

Två månader senare en vinterdag i Januari tar mamma med sig babyn och de flyttade till Stockholm och skrev in sig på Allmänna Barnhuset.

Anna Sofia blev amma nr 733 åt Anna Cecilia enligt hennes akt från Allmänna barnhuset.

Fosterföräldrarna blev Stina Cajsa Larsdotter och Peter Persson på Västra Åby. Lilla Anna Cecilia Larsdotter kom alltså till sin moster och morbror. "Anna Cecilia utlämnad 15 April 1867 till Torparen Peter Persson på Västra Åby ägor i Kumla" står det i akten.

Anna Sofia återvände till Sköllersta enligt husförhör 359.9.45500 med flyttbesked från Botkyrka 14 november 1868 och hon har då sin lilla dotter med sig. Det står en anteckning om att dottern är inskriven på barnhuset i Stockholm och uttaget av Peter Persson och Stina Cajsa Larsdotter i västra Åby, Kumla.

Giftermål Skräddaren och pigan

Anna Cecilia flyttade sedan till Kumla den 20 november 1872 till sin moster medan modern flyttade till Winala ägor och hon födde en oäkta son 1875. Hans

namn blev Karl Johan. Bli inte förvånad - den 27 april 1876 gifte hon sig med Skräddaren Johan Larsson och de bodde kvar på Winala ägor skräddaren och pigan och Karl Johan. Slutet gott - allting gott brukar man säga. Men så blev det endast i några år. Gift fick hon inte vara länge heller för hennes man dog 1882 och sonen 1889.

Anna Sofia lever fortfarande år 1900 i Winala enligt Sveriges befolkning

Giftermål Soldaten och pigan

Anna Cecilia bodde kvar hos sin fosterfamilj, Torparen Peter Persson i Kumla-trakten. Först i Västra Åby senare blev det Sanna ägor. Torparen hade en son som var sex år äldre än Anna och de två kusinerna brukade leka tillsammans de stunder tillfälle gavs för lek.

Åren går och Anna Cecilia var nu en grann flicka på 19 år som en dag på en logdans såg en stilig lång karl i uniform. Hon fick en dans med den stilige soldaten och blev genast blyxtförälskad i honom. Hans namn var Johan Edvard Thor. Johan Edvard bodde i Thorsta och var soldat och två år äldre än Anna.

Johan Edvard kände att hans hjärta också bultade för lilla vackra Anna och han friade nästan omgående. "En soldat behöver en soldathustru och att vara ensam i soldattorpet när han inte var i tjänst var inget för en karl på 21 år", resonerade soldaten. Han friade till Anna och fick sitt JA.

Som 19-åring stod hon brud i Kumla en augustidag år 1885. Äntligen kände hon att nu kan ingen bestämma över mig längre, nu blir det tid att få en egen familj.

Första torparbarnet

Anna Kristina Thor kom till världen i Thorsta den 22 februari 1886. Ett halvår efter bröllopet.

Det lilla soldattorpet kom att ge rum för en storfamilj! Sex barn födde Anna Cecilia i detta torp. Först blev det fyra flickor men så till sist kom pojken Nils Georg och två år senare Karl Edvin.

Andra flickan Valborg Cecilia Viktoria den 15 november 1888

Tredje flickan var Gerda Sofia den 19 juli 1891

Fjärde flickan var Karin Linnéa den 25 november 1893

Sönerna Nils Georg den 26 februari 1896 och Karl Edvin 1898.

Önskan som gick i uppfyllelse

Tiden gick och Anna Sofia blev mormor åt de sex barnen, och hon log när hon mindes det ögonblick när Anna Cecilia var nyfödd och låg vid hennes barm. Anna Sofia var nöjd och så var också dottern Anna Cecilia. "Det blev som jag önskade, insåg Anna Sofia. Min flicka blev grann och vacker och hon fick sig en grann soldat"..

Marianne Mårtensson nov 2008

Bilden tv
Tumba bruk, teckning i Svenska Familj-Journalen 1873

Från Håkan Anderssons utsikt

Brastad c:3 s.33

Samma dag begrovs (28/8 1785) vandringsgossen Engelbrekt, faderns namn vet man icke emedan han kunde icke tala när han kom till Holmeröd. Han dödde den 25 augusti av lifsjuka. Efter utseendet tyckes man han kunde vara 18 eller 19 års ålder.

Forshälla F:1 s.31

Att sjömännen ibland avled i tjänsten förekommer förr som idag. Här ännu ett fall: Sjömannen Viktor Pettersson från Nedre Berg, avliden 8 april 1901 genom olyckshändelse. Anledningen var ett fall från riggen å skeppet "Förening" på Nordsjön. Underrättelse om död och begravning från befälhavaren å fartyget den 26 april 1901. Begravningsakt i staden Leith i Skottland.

Forshälla F:2 s.3

Hilde Oleander Johansson, sjöman till yrket och var från Helgeröd avled 1916. Han var omkommen med segelfartyget Dagmar som avgick från Glasgow den 5 november förra året och sedan icke låtit höra av sig. Underrättelse om olyckshändelsen genom rederiaktiebolaget Dagmar. Göteborg den 12 juli 1916.

Kville F:2 s.51

Julia Augusta Jonsson, hustru till förre handlaren Oskar Andersson i Norr Edsten avled 20 augusti 1899. Antecknas i kolumnen över dödsorsaker: "Omottligt förtär av starka drycker. Stilla begravning"

Kville F:2 s.102

Johanna Carlsdotter Rör, hustru till stenhuggaren Otto Ferdinand Eriksson från Ejde sör i Kville socken påträffades död på vägen till kyrkan på julnatten. Läkare och länsmannen hade lämnat intyg och dödsorsaken antecknades till hjärt- eller hjärnslag. Dödsdag antecknas till 25 december 1905.

Forshälla F:2 s. 8

Genom beslut av Inlands Fräkne Härad den 15 mars 1924 förklarad död, därvid som dödsdag antagits den 5 maj 1917. Se no 9/1924. Dödsanmälningssedel från Statistiska centralbyrån den 23 oktober 1937, grundat på meddelande från svenska generalkonsulatet i Sidney, enligt vilken personen avlidit den 4 februari 1937 å lunginflammation i Dubbo N-S W, Australien. Ett exempel på en skillnad på ett dödsdatum som fastställts av en häradsrätt och det verkliga dödsdatumet som framkom vid senare tillfälle. Personen i fråga hette Johan Pontus Andersson och var en före detta jordbruksarbetare och var inskriven i boken över obefintliga.

Forshälla F:2 s.27

Arbetsplatsolyckor hände även förr. Torin Olsson, jordbruksarbetare från Häljån, avled 20 juli 1921 på så sätt att han föll genom olyckshändelse från en byggnadsställning cirka 5 meter och slog huvudet i den steniga marken.

Foss F:1 s.5

Emilia Charlotta, dotter till torpareänklingen Fredrik Berndtsson från Ivarsbo i Foss socken, avled 22 februari 1896.

Det stod antecknat följande: "Fanns död i Öresjön vid Ivarsbo där hon gått ner sig på svag is. Drunkning av våda"

Kville F:2 s.121

Hemmasonen Gustav Karlsson i Ö Te-gen avled 24 maj 1908 och de antecknades att han avled genom olyckshändelse vid Rixö stenhuggeri då en sten föll över honom.

Lysekil c:2 s.25

1739 den 28 januari drängen Olof Clementsson som utav en stock blev oförmodelig ihjälslagen. Åldern var 8 år och 14 dagar.

Lysekil C:3 s.53

Den 10 november 1831 av vådelig händelse avled gifte sjömannen Johannes Lyberg, 28 år gammal. Blev krossad av lasten ombord.

Lysekil C:3 s.87

Den 21 februari 1845 avled och den 9 mars begravdes gifte mannen Berndt Tillroth från Fiskebäckskil. Befunnen död ute på marken vid Lysekil av ett fall mot en sten och på Lysekils kyrkogård begravnen, 65 år gammal.

Ödeborg C:2 s.189

Från Dyrtorp i Ödeborg socken drängen Anders Andersson sönderkrossad i kvarnen den 3 mars 1751, 22 år gammal.

Ödeborg c:3 s.226

Gossebarnet Jonas i Sågen avled den 9 oktober 1774 efter att ett ekollon fastnat i halsen.

Hälso- och sjukvård förr och nu

■ När jag här om dagen letade efter förklaringar till några av de dödsorsaker som nämns i dödböckerna hittade jag bl.a. denna bok. Den heter "Underrättelse, huru Landtmän böra, i brist på Förfarne Läkare, förhålla sig uti de mäst gängse Sjukdomar. af Herr Tissot - - - Utaf fransösken öfwersatt af Herman Schütser MD - - - Tryckt hos Peter Hesselberg 1768".

Boken, som är på c:a 600 sidor, innehåller både hälsoråd, kostråd, många

visdomsord, sjukdomsdiagnoser, recept på mediciner och troliga underliggande orsaker till olika sjukdomstillstånd. Några exempel från registret: "Arbete för tidigt gör snar ålderdom", "Durklöpp Utsot", "Bakelser, elak föda", "Mässling är mindre dödande än koppor", "Skabb", "Qwicksilfver, säkert medel mot rasande hundars bett", "Convulsioner", "Tarmböld", "Wäderplågor se Moderspation", "Grönsjuka", "Skrämsel", "Ängelska sjukan" o.s.v. Jag vet inte om det finns några råd i sjukvårdsrådgivningens

"Egenvårdsguiden" som stämmer med 1700-talets, men några sanningar gäller väl fortfarande?

Boken, kan hämtas kostnadsfritt som pdf-dokument på <http://books.google.se/books?id=oaYUAAAAQAAJ> eller läsas med sökfunktion på samma adress. Kapitelregister finns på bild 21-22 och (sak-)register på bild 591-606. OBS de inskannade böckerna på <http://books.google> får inte användas i kommersiellt syfte!

Lars-Erik

Den försvunne brodern av Lars Hellgren

■ Johannes i den svenska församlingen Salem Lutheran Church i Peshtigo. Vi letade också i Census (folkräkningen) 1900 och fann Alfred men inte Johannes.

Vi fick alltså lägga Johannes i mappen för outhämta fall – tills vidare.

När vi berättade om Johannes för en farbror till min fru påstod denne att han hade hört att Johannes ändrat sitt namn när han kom till Amerika och kallat sig John Sandblom. Han sade också att han dött ung och ogift i Minnesota samt att han hade arbetat i byggbranschen. Var han fått dessa uppgifter från mindes han inte.

När jag på bokmässan stötte på EMI-WEB kom jag att tänka på Johannes och bad mannen som demonstrerade att försöka finna Johannes Olausson. Detta lyckades inte. Nytt försök, nu med John Sandblom. Det misslyckades också men när han försökte med John från Sanne blev det en träff som verkade möjlig. Uppgifterna där var att en John Sandblom (utan d!), född i Sanne och död 1923-01-

Alla släktforskare har någon eller några personer i sitt släktträd som har trotsat utredning. Ett sådant fall gäller en bror till min frus farfar. Så här var det.

I Sanne socken i Bohuslän bodde i torpet Apelvik under Vassbottens gård torparen Olaus Hansson med hustrun Christina Eriksdotter. I torpet föddes fem barn, alla pojkar. Äldste sonen dog av kikhosta när han var i treårsåldern men de andra blev vuxna. Två av sönerna, Samuel och Hans Edvin, stannade i Sverige och har en talrik avkomma. De övriga två emigrerade till Amerika.

Den äldre av dessa, som hette Alfred, reste enligt Emigrantregistret från Göteborg 1880-04-16. Enligt Sannes husförhörlängd reste han 1880 och 1884 är han skriven som utflyttad till Peshtigo i N.Amerika. I Emigrantregistret ser man att han reste med en grupp från Sanne, som alla skulle till Peshtigo i Wisconsin.

I samma husförhörlängd ser man att året därpå, 1881, utflyttade också sonen Johannes, född 1859-11-25, till N.Amerika med destinationen Peshtigo.

En viss kontakt med den amerikanska släkten upprätthölls genom att en dotter till Alfred utväxlade brev med en dotter till Hans Edvin men kunskapen om den amerikanska släkten var mycket begränsad.

En dag för ganska många år sedan

ringde Hans Edvins dotter till min fru och berättade att hennes kusin, Clara, i Amerika hade frågat om det fanns någon ung flicka i släkten som skulle kunna ta över kontakten. Clara hade en brorsons dotter, LuAnn, som var villig att fortsätta kontakten. Själv var hon nu gammal. Vår yngsta dotter var intresserad och kontakten dem emellan är fortfarande kvar efter 30 år. Man kan med fog säga ett det var i sista minuten för ett år senare var Clara död.

Eftersom kontakten nu kommit närmare oss blev vårt intresse större och min fru lade med ett brev till sin syssling, LuAnns far Carl, där hon ställde frågor om släkten. Det hela utvecklades så att LuAnns föräldrar kom på ett Sverigebesök. Givetvis försökte vi då att ytterligare öka vår kunskap om den amerikanska släkten. De uppgifter vi hittills fått gällde Alfreds avkomlingar. Vid en fråga om vad som hänt med Alfreds bror Johannes, som också emigrerat, såg Carl förvånad ut och svarade långsamt: "Jag heter ju Carl J. Olien. J står för Johannes och jag har alltid undrat varför jag har det underliga namnet!" Han hade aldrig hört talas om Johannes! En annan syssling, kusin till Carl, som vi numera har kontakt med, kände heller inte till Johannes.

För att få veta mera gjorde vi efter Carls besök en resa till Emigrantinstitutet i Växjö. Där fann vi Alfred men ■ ■

forts nästa sida

Nya medlemmar

Vi hälsar välkomna följande personer som nya medlemmar i Föreningen Släktdata:

Andersson, Pierre	Göteborg
Axelv, Kjell	Göteborg
Bergman, Sigurd	Åhus
Bergström, Majbritt	G a m m e l - stad
Björkroth, Bengt Olof	Göteborg
Calleson, Curt	Trollhättan
Danielsson, Kenneth	Arboga
Eklöf Johansson, Vivian	Täby
Hansson, Stig	Dingle
Jakobsson, Göran	Eslöv
Karlsson, Conny	Jönköping
Lindh, Conny	Oskarström
Olsson, Kerstin	Eslöv
Persson, Tore	Piteå
Sahlin, Axel	Göteborg
Sahlin, Margaretha	Göteborg
Svensson, Axel	Sävedalen
Walldal, Sigurd	Göteborg
Öster, Leif	Viskafors

Den försvunne brodern (från föreg sida)

15 i Virginia, Minnesota 63 år gammal, källa: Svenska Amerikanaren Tribunen 1923-02-01!

Om han dog 1923 och var 63 år gammal borde han vara född 1860 och Johannes var född 1859 men 25 november så det var mycket nära. En kontroll i Sannes födelsebok visade att det inte fanns någon annan Johannes eller John född där som kunde vara möjlig.

Vad göra. Jo, gå till källan, det vill säga se i Svenska Amerikanaren Tribunen från 1923-02-01. Det blev alltså en resa till Växjö igen. Vi hade hoppats att finna en dödsruna men det var bara en notis under Avlidna: "John Sanblom, Virginia, Minn. 63 år. Född i Sanne, Bohuslän. Afled tvärhastigt då han satt på Holland Hotel i Virginia 15 januari." Det var allt! En dödsruna hade förhoppningsvis innehållit uppgifter om föräldrar eller annat som klarlagt att det rörde sig om rätt person.

John Sanblom hade ju dött 1923, nästa försök var att leta upp honom i Census 1920. Där fann vi John Sandblom (med d!), 60 år gammal med "estimated birth year" 1860, ogift men uppgifter om föräldrar var inte ifyllda!

Vi visste ju att han dog i Minnesota och gjorde därför ett vilt försök att på Google söka efter "Death Certificate Minnesota" utan citationstecknen. Det första alternativet på den så erhållna listan var Death Certificate Index på Minnesota Historical Societys webbplats. Jag klickade på den och kom då till ett formulär där jag kunde fylla i förnamn och efternamn samt eventuellt dödsår och county. Jag fyllde bara i förnamn och efternamn och klickade på Search. Upp kom en ny bild med namnet och ett dödsdatum som överensstämde med det som jag fått från tidningen. Dessutom fanns det ett certifikat-id som i detta fallet var 1923-MN-014058.. Där fanns

också en knapp med texten Add to order. När man klickade på den kom man till en beställningsbild där man fick veta att det kostade 9 dollar för att få en kopia av dödscertifikatet översänd per post. Betala gjorde man med vanligt betalkort. Det gjorde jag förstås och det var mycket spännande att öppna brevet när det anlände efter några dagar.

Det var BINGO! Det första jag tittade efter var namnen på föräldrarna och där stod Name of father Olof Hansson och Name of mother Christina Eriksdotter! Det var alltså rätt person och därmed var detta fallet löst. Däremot är det fortfarande olöst hur min frus farbror kunde veta det den amerikanska släkten inte visste. Johannes kallade sig John Sandblom, han var snickare. Han var ogift och han bodde i Minnesota. Han var förstås inte så ung när han dog, men allt är ju relativt. Min frus farbror var nästan 95 när han dog och ur det perspektivet är ju 63 ganska ungt!

Nya register i Släktdatas databas

Dokument	Län	Period	Registrerare	Poster
Agunnaryd F1	(G)	1745-1761	Anna Magnusson	691
Bredared V1	(P)	1747-1850	Avskrivet av Gunilla Pettersson och registrerat av Solveig Blomstrand.	586
Bro F4	(O)	1930-1938	Solveig Blomstrand	417
Bromma F1	(AB)	1721-1752	Stockholms Stadsarkiv	353
Bromma V1	(AB)	1721-1752	Stockholms Stadsarkiv	118
Bromma D1	(AB)	1721-1752	Stockholms Stadsarkiv	437
Fagered V1	(N)	1688-1940	Börje Angelstrand	1 188
Hanebo-V1	(X)	1678-1800	Lars-Eril Almberg	1 111
Harestad V1	(O)	1761-1897	Kenneth Bengtsson	719
Hol F1	(P)	1700-1872	Eric Carlsson,Hol	3 280
Karl Johan F1	(O)	1900-1904	Släktdata	2 764
Krokestad F2	(O)	1800-1920	Håkan Andersson	8 959
Källsjö V1	(N)	1688-1940	Börje Angelstrand	560
Lycke V1	(O)	1760-1897	Kenneth Bengtsson	1 017
Långelanda F2	(O)	1801-1920	Håkan Andersson	5 951
Masthugget F2	(O)	1911-1912	Gerd Rölander	867
Sandhult D1	(P)	1800-1936	Avskrivet av Gunilla Pettersson och registrerar av Gerd Rölander med fl.a.	3 555
Torsby V1	(O)	1760-1897	Kenneth Bengtsson	1 986
Trollhättan D1	(P)	1860-1920	Trollhättans Släktforskarför.	5 369
Uddevalla Gustavbergs barnhusban H101	(O)	1766-1922	Lars-Göran Larsson	740
Ullared V1	(N)	1688-1940	Börje Angelstrand	895
Valö D1	(C)	1795-1837	Lisbeth Wahlström	1 410
Österlövsta F1	(C)	1769-1803	Lisbeth Wallström	3 250
				46 223

Vem var Sara Lund?

av Marianne Mårtensson

■ Efter att jag fick höra talas om Sara Lund, som dömdes till döden i början på 1900-talet, väcktes min nyfikenhet att ta reda på lite mer om denna kvinna. Straffet omvandlades dock till att omfatta ett 25-årigt fängelsestraff. Låt oss titta lite mer på hennes familj och förhållandena runtom henne. Allt detta tilldrar sig i Ljusdal, som ligger i Hälsingland. Föräldrar och boendeort. Saras föräldrar var handelsmannen i byn Holänna, Ljusdal, och hans hustru Kerstin Johansson. I äktenskapet föddes fyra barn. Sara föddes år 1858.

I husförhören jag följt verkar det som inget av extra värde noterats av prästen. Syskonen som flyttade ut för att bli pigor och drängar antecknades visserligen med datum för flytten.

Plita-Sara 3:e från vänster. Återfinns på "Helsingbilder"

Det märkliga är dock att Sara antecknas bo kvar i hemmet ända till den dag hon gifte sig.

Sara blir med barn

I tidningsartiklarna jag hittat på Internet kan jag läsa att Sara också anklagades för att ha tagit livet av ett av sina barn. Detta kunde dock inte bevisas. Sara födde alltså mer än ett barn. Jag hittade dödsnotisen för Lilla Kerstin i Genline 100021.49.4500. Namnet Kerstin fick hon efter sin mormor. Kerstin blev 13 dagar gammal. Hon föddes 14 nov 1879. En otydlig notering finns dock i husförhöret för det året om absolution 8/8 1880. Lilla Kerstins dödsnotis finns med i 1879 års uppgifter. Dödsorsak: svag vid födseln. Mor Sara Eriksdotter i Holänna och datum nedskrivet. I födelsenotisen är antecknat: Nöddöpt av Gertrud Hansdotter Lund i Bjart!

Det finns en anteckning om ett mordat o.ä. flickebarn funnet i Borr enligt notis den 15/2 1873. Men vem som fött denna flicka vet väl ingen ännu idag.

Prästens uteblivna notering

Varför står inte i husförhören antecknat att Sara födde ett barn år 1879? Inte heller i husförhören när hon var gift i Gunnarsbo finns lilla Kerstin noterad? Kunde det vara så att när husförhöret hölls hos handelsman Olofsson, fick han en sup extra för att inte ta med den obehagliga noteringen att hans dotter fött ett oäkta barn? Undra kan man ju alltid. I Sverige var alkoholkonsumtionen vid den tiden lika vanlig som dagens kaffevanor! Prästerna var inga undantag, det förekom att hembränningsapparaterna också hos dem hade sin plats.

Giftermål för Sara med Anders

Arbetaren Anders Lund Olofsson var ungtkarl och bodde i grannsocknen Gunnarsbo.

År 1883-1887 återfinns Sara boende hos mor och far i Gunnarsbo. Även Anders Lund finns med i samma husförhör.

Man kan förmoda att Sara hjälpte sin far i affären samt modern med sysslorna i hemmet. Kanske var det här som Anders mötte Sara? Anders var ungtkarl och 15 år äldre än Sara. Han hade ännu inte träffat den rätta – kunde det manne bli Sara?

Eller var det så att 26-åriga Sara ville flytta hemifrån och få ett eget hem att sköta och en man som kunde ge henne både anseende och trygghet?

Anders friade till denna upptägsfulla 26-åring och fick Ja. Bröllopet stod den 25 maj år 1884. Våren hade kommit till hälsingebygderna och vårblommorna stack försiktigt upp ur myllan och hälsade de nygifta med en bugning.

Svärmor Gertrud Hansdotter

Gertrud Hansdotter var gift med soldaten Olof Lund i Holänna. Han var änkeman. Gertrud hade år 1828 hade fött en son Olof, som var dövstum. Denna notering följde denna pojke igenom hela

livet i husförhören. Olof jobbade som dräng trots sitt handikapp och troligen var han lika duktig som dom talande och hörande drängarna. Olof blev 45 år. Soldaten och Gertrud fick tre barn tillsammans, nämligen Hans, Anders och Kerstin.

År 1861 dog soldaten Olof Lund. Gertrud bodde kvar i hemmet eftersom Kerstin var 9 år gammal när fadern dog. Gertruds dotter Kerstin gifte sig med Olof Andersson i Bjart.

De fick fem barn. Den äldsta var Karin Olsson som så småningom gifte sig med en skomakare i Färila.

När Kerstin flyttade från hemmet och gifte sig flyttade Gertrud till sonen Hans i Bjart. Här var hon skriven alla år intill sin död 1888.

De tre barnen till Olof Lund och Gertrud artade sig väl och bildade familjer. Gertrud blev mormor och farmor till sex barnbarn.

Smolk i bägaren

Sara hade nog inte räknat med att svärmodern skulle bo hos dem 4 månader varje år. När hon flyttade in hos Anders bodde modern hos sonen Hans. Anders blev tvungen tala om för Sara att modern uppgjort med sina tre gifta barn att hon skulle bo hos dem en gång om året, eftersom hon varit änka sedan år 1861. Om detta finns berättat följande i tidningsnotisen om rättegången mot Sara Lund:

"För fjorton år sedan gifte hon sig med Anders Lund Denne och båda hans syskon hade med sin moder Gertrud Andersson överenskommit att denna skulle bo hos barnen, nämligen så att hon hos en var dem tillbragte en tredjedel av varje år.

Gertrud Andersson tycktes emellertid hava haft ett despotiskt och häftigt lynne, och Sara Lund fann det svårt att stå under sin svärmors kommando. En dag – för omkring 7 år sedan - hade Gertrud av någon anledning blivit förtretad på sin sonhustru och därvid fattats av en sådan sinnesrörelse att hon efter ett häftigt sinnesutbrott svimmat och måst lägga sig till sängs.

forts nästa sida

Vem var Sara Lund? - fortsättning

Då uppstod hos Sara, berättar hon själv, tanken att rödja svärmodern ur vägen. Ett par år förut hade hon av en gård-farihandlare inköpt något arsenik, som hon blandat i brännvin och begagnat till fluggift.

Då nu Gertrud begärde varm mjölk hällde Sara några droppar av arsenikblandningen i mjölken, som hon bjöd sin svärmor. Efter ett par dagar därefter var hon död."

Anders mor dog 28 februari 1888. Fyra år efter bröllopet mellan Sara och Anders.

Olyckligt äktenskap

För Anders del blev inte äktenskapet så lyckligt som han tänkt sig. Inga barn finns antecknat i husförhören och Sara sprang ute om kvällarna i allehanda ärenden. Att hon var honom otrogen kanske han trots allt förstod. Visste Anders om att Sara fött ett barn när hon var 21 år gammal? Flickan, som blev endast 13 dar, berättade Sara om flickan för Anders?

Hemskheterna bara fortsätter

Tidningarna skriver följande:

Gamla brott i dagen

Från Sundsvall meddelas till Sv.D i torsdags: "Idag har häktats 30-åriga enkan Sara Lund i Bjart i Ljusdals socken, Helsingland, för mord å sin svärmoder, begånget för 7 år sedan med arsenik blandad i mjölk, samt vidare för mord å sin make, begånget förra året på så sätt, att hon vid upprepade tillfällen lagt sönderkrossadt glas i hans mat, hvaraf han efter några veckor aflidit. Båda dessa brott har hon i dag erkänt."

Likaledes har hon erkänt, att hon redan under makens lifstid stått i brottsligt förhållande till en gift man i Bjart, hvilket förhållande fortsattes efter mannens död. På grund härav hade ovänskap rådt mellan älskarens hustru och den häktade. I förra veckan beslöt den senare därefter att rödja qvinnan ur vägen. Medförande ett rep begaf hos sig till dennas bostad, och ditkommen kastade hon en snara om halsen på qvinnan, som dock lyckades frigöra sig, så att mordförsöket gick om intet.

Den häktades mening hade varit att strypa henne och sedan hänga upp henne, så att det skulle se ut, som om hon hade begått självmord. Den häktade har vidare föröfvat inbrottsstöld hos sin älskare, hvarvid hon stulit en sele för att hämnas på honom, emedan de blifvit oense. Hon är vidare starkt misstänkt för att ha anlagt mordbrand hos en sin broder i Bjart för ett halvår sedan.

Vem anmälde brotten?

Sara hade en älskare vid sidan om äktenskapet. Älskarens hustru, som hon gjorde ett misslyckat mordförsök på, anmälde säkert Sara för polisen. Sen rullades hela historien upp. Syskonen till Anders, Hans och Kerstin hade med all visshet märkt att inte allt stod rätt till i broderns hem. Ryktena gick i byn och de började fundera över moderns död 1888 också! När sedan brodern dog 1898 upplevde syskonen att här hade skett hemska, ibland dolda, missgärningar, och inget hade dom kunnat göra för att förhindra att gärningarna begicks.

Domen

Sara blev dömd år 1899 och befunnen skyldig till mord på sin svärmor och make. Hon dömdes att mista livet. Dock blev domen senare förvandlad till 25 års fängelse. Efter frigivningen kom

hon tillbaka till Bjart, där bodde den samtidigt mer kände "Kniven".

Plita-Sara försörjde sig genom att vandra mellan gårdarna och arbeta. Hon avled 21 september 1928.

Sara Eriksdotter-Lunds syskon

Saras äldre syster Ingrid blev änka 1892 med sju barn. Hennes yngre bror Johan blev änking 1899 med sex barn i familjen. Lillebror Erik gifte sig 1896 och blev så småningom pappa till tio barn.

Hur relationerna till syskonen och svåger och svägerskor var kan man ju fundera över. Saras mor Kerstin dog 1898, det året då maken Anders mördades. Vad kände hon för sin far som blev änkeman vid 68 års ålder och sörjde hon sin mor Kerstin?

Hur var det med mordbranden? Vem av bröderna brann det hos?

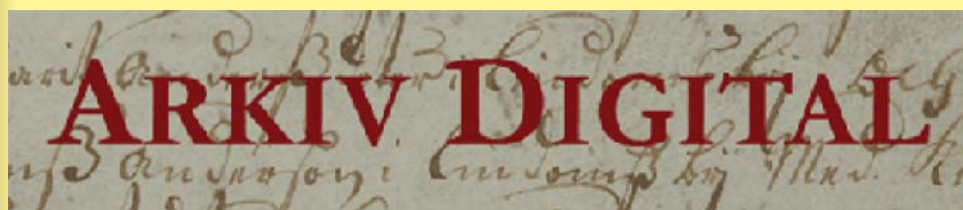
Maken Anders Lunds syster Kerstin, fick hon besök eller hjälp med barnpassning av sina fem barn? Anders bror Hans hade sin mor Gertrud Hansdotter boende hos sig. Kanske inte så populärt att besöka svågern Hans eftersom svärmodern bodde där långa tider.

Frågorna skulle kunna bli många många flera, men med denna sorgliga historia nedskriven, undrar jag fortfarande:

Vem var Sara Lund? Vad var det för makter inom henne, som drev henne till alla dessa gärningar? Svara den som kan.

Uppgifterna i artikeln har förutom vad husförhören berättat, hämtats från Kungliga Biblioteks digitaliserade svenska dagstidningar och notiser i Anbytarforum.

Marianne Mårtensson Januari 2010

För dig som ställer krav på läsbarhet och användarvänlighet!
www.arkivdigital.se

Olika falla ödets lotter

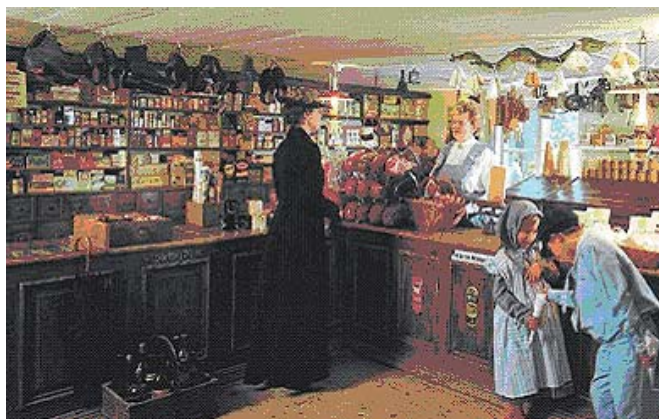
av Marianne Mårtensson

Det är en spännande upplevelse att följa en viss person från vaggan till graven, som är möjligt genom husförhören som hölls förr i tiden. Här kan man finna prästens olika noteringar. Ibland står årtalen felaktigt inskrivna – men i stort sett kan man få en bra bild av hur en viss person framlevt sina dagar.

Jag skall återge några levnadsöden, hur de utformat sig med de uppgifter som husförhören givit.

Handelsman Erik Olofsson, född 1830-04-27 i Ljusdal. Död 1910-02-12 i Ljusdal

Erik Olofsson var handelsman i byn Holänna tillhörande Ljusdal. När Erik var 15 år gammal dog hans mor Sara Jonsdotter Holmstedt och han började

arbeta som dräng i grannsocknen. Fadern bodde vid denna tid i Delsbo. Efter några år som dräng gifte han sig och bildade familj med Kerstin Johansson. I äktenskapet föddes fyra barn.

I husförhören jag följt verkar det som inget av extra värde noterats av prästen. Syskonen som flyttade ut för att bli pigor och drängar antecknades visserligen med datum för flytten.

Det märkliga är dock att dottern Sara född 1858 antecknas bo kvar i hemmet ända till den dag hon som 26-åring gifte sig med Anders Lund.

Tjuven, Soldaten och utvandrarén Olof Näslund

Soldat Näslund var född i Järvsö men flyttade år 1823 till Ljusdal. Han gifte sig med Sara Jonsdotter Holmstedt år 1830. Fem söner födde Sara, nämligen

Erik, Olof, Jonas, Pehr och Anders född 1844.

År 1839 blev ett tragiskt år för familjen. Soldaten hade gjort sig skyldig till stöld i Ljusdal, står det i husförhören och dömdes till tre års fängelse på Långholmen.

Soldat Näslund avtjänade sina tre år och istället för att återvända till familjen i Ljusdal reste han till Delsbo och började arbeta som dräng i byn Skräkle. Hustrun Sara kom till honom i Delsbo och bad honom göra henne sällskap tillbaka till Ljusdal. Men nej, det gjorde han icke. Sara upptäckte snart nog att hon åter igen var havande och ännu en son såg dagens ljus år 1844. Han fick namnet Anders.

Soldat Näslund blir dräng i Delsbo

Varför Olof inte återvände till Ljusdal efter hustrun Saras död och tog hand om de tre sönerna finns ingen förklaring på.

Han tjänade dräng igen i Delsbo och snart nog gifte

han om sig med Brita Jonsdotter. Hon var född 1817 och från byn Bondebo. De gifte sig i november 1848 och bodde i byn Änga. Lilla Sigrid såg dagens ljus vid midsommartid år 1850 i Bondebo socken. I ett husförhör står att "Olof Näslund förrymd"

I husförhören från år 1850 står antecknat att Olof utvandrade till Amerika. Återigen hopar sig frågetecknen. Varför han tog detta steg att lämna hustru och barn i Sverige det kunde inte Brita, hans nya hustru förstå. Visste hon inte om att han övergett hustru och barn tidigare?

Brita födde lilla Sigrid som skrevs in som oäkta och Brita återvände till Bondebo. Även hennes dotter sen tidigare som då var 8 år fanns hos modern. Brita dog år 1899 i Delsbo och bodde de senare åren hos dottern Sigrid.

Sara Jonsdotter född 1807-05-17, död 1845-12-08

Sara föddes i Sjöbo tillhörande Ljusdal. Modern hette Sophia Magdalena Holmstedt. Någon fader finns inte med i bilden.

Sara började tidigt arbeta som piga. I byn "Kläppa" finns pigan Sara med i husförhören. Hon fortsatte sitt arbete som piga tills hon vid 23 års ålder träffar sin blivande make drängen Olof Olsson. De gifte sig 4 april 1830. Tre veckor senare födde hon Eric den 27 april.

Olof blev indelt soldat och antog då namnet Näslund. När de andra sönerna föddes står namnet Näslund infört och yrke soldat. Sonen Olof föddes 1833 och Jonas föddes 1836.

Sonen Pehr föddes 1840. Pappa soldaten var ju på Långholmen sen föregående år och Sara behövde inte vara rädd för att bli havande igen under den tid maken var intagen på Långholmen. År 1844 födde Sara Anders och som fader anges Olof Näslund, Delsbo.

År 1845 var ett svart år för pojkarna Näslund. Mamma Sara dog och även de två minsta bröderna.

Sophia Magdalena Holmstedt utan födelsedag

Denna flicka kom som barnhusbarn från Stockholm till Sjöbo och placerades hos bonden Per Persson. Fadern var soldat Nils Holmstedt och modern avliden står att läsa i rullan för barnhusbarn. I rulla nr 1788 står födelsedatum 1778-10-02. Dessutom finns i samma rulla en Nils Holmstedt, född 1780. Båda dessa barn vistades endast ett halvår på barnhuset, därefter blev de utlämnade till bönder någonstans i Sverige.

I alla husförhör och vigselnotisen samt dödsnotisen finns inget fullständigt födelsedatum. År 1780 står det i alla notiserna. Man kan undra när firade Sophia Magdalena sin födelsedag?

Sophia Magdalena blev med barn med en dräng får man förmoda. Hennes flicka som föddes 1807 infördes som oäkta, men står med efternamnet Jonsdotter i senare husförhör. I Family Search står Sara Holmstedt född 1807 i Ljusdal!

forts nästa sida

Olika falla ödets lotter - fortsättning

Sophia Magdalena arbetade som piga i Sjöbo ända fram till år 1844, då gifte hon sig med bonden Anders Andersson. Hennes make var 18 år yngre än henne, men detta invercade inte på deras kärleksrelation. Äntligen var Sophia Magdalena bondfru och inte piga. För henne en klassresa från barnhusbarn i Stockholm till bondfru i Hälsingland.

Livet såg betydligt ljusare ut för Sophia Magdalena som bondhustru men lyckan grumlades betydligt när beskedet kom att dottern Sara dött av feber och inflammation i december år 1845. Hur skulle hon göra med tanke på Saras efterlämnade barn?

Hon tyckte sig inte kunna ta till sig sina barnbarn, nygift som hon var och om maken Anders skulle vilja ta hand om barnbarnen det vågade hon inte ens be om. Barnbarnen blev utplacerade i socknen på olika sätt. Med det beskedet fick hon nöja sig.

Åren gick och Sophia var glad att äntligen fått sig en make vid 64 års ålder.

De upplevde fyra lyckliga år tillsammans. Vid 68 års ålder insjuknade Sophia Magdalena i tvinsot. Maken var förtvivlad och han blev änkemän den 4 februari 1848, 68 år gammal. Hans kära hustru utan födelsedag överlevde inte tvinsoten.

Saras efterlämnade tre söner

Efter moderns död började Erik arbeta som dräng. Hans bröder blev utplacerade i socknen. Jonas blev fosterson i en bondfamilj. Olof hamnade hos proststen i Prästgården. Jonas flyttade efter konfirmationen till Gävle där han var endast en kort tid. Han flyttade senare till Söderhamn. Brodern Olof flyttade till Stockholm. Erik blev kvar i Ljusdal och gifte sig så småningom och blev handelsman i Holänna.

Soldat Eric Näs Olsson, Död 1809 i Finska kriget.

Eric's levnadshistoria omfattar inte många år. Eric blev tidigt fader- och moderlös.

Liksom fadern blev han också soldat och tog soldatnamnet Näs. Eric gifte sig vid 19 års ålder med Carin Jonsdotter född

1780. Hon var sex år äldre än maken Erik. Carin födde sonen Olof i november 1805. Två år senare föddes dottern Carin i december 1808.

I januari året därpå fick Carin besked att hennes älskade omkommit i kriget 1809. (Dödsort Umeå). Carin hade sin två månader gamla flicka och brodern Olof tre år fyllda att ta hand om. Hennes Olof, som skulle bli Soldaten Olof Näslund!

Soldat Olof Sträng

Olof Sträng var soldat och dog i kriget i Finland 1790. Han blev endast 35 år gammal. Hustrun Brita Larsdotter, var född 1750. Två år efter makens död fick hon "rötfeber" och dog. Sonen Eric var då 6 år gammal. Vem som tog hand om Eric har jag inte lyckats finna ut.

I husförhören hittade jag sonen Eric Näs när han gifte sig med Carin Jonsdotter. Den tidigt föräldralösa pojken hann med att bli gift, bli pappa till två barn innan han dog i Finska kriget 1809.

Carin Jonsdotter, änka två gånger

Med sin första man, soldaten Eric Näs fick Carin två barn. Sonen Olof föddes 1805 och dottern Carin 1808.

I januari år 1809 fick Carin besked att hennes älskade omkommit i kriget 1809. Carin hade sin två månader gamla flicka och brodern Olof tre år fyllda att ta hand om.

Att börja tjäna piga var inte lätt, men att gifta om sig var kanske en utväg. Carin gifte om sig med en ny soldat. Detta skedde i maj månad 1810. Olof Nord hade år 1810 anlänt till Boda från Söderåla. Han återfinns i inflytningsregistret för Järvsö. Någon gång i början på år 1811 har hans bekantskap med Carin Jonsdotter visat sig medföra att de skulle få barn. De gifte sig i maj månad. Äktenskapet blev inte långt, Olof Nord dog i feber den 10 januari 1812. Två månader tidigare blev han far till Anna.

Lättfärdig?

Enligt husförhören jobbade Carin som piga i Boda åren efter makens död. Hon blev med barn i december 1826. Lilla Eric föddes år 1827. Vem fadern är framgår inte. Pojken föds som oäkta. Han dog tre år senare år 1830.

Carin blev 52 år och dog i tvinsot den

tredje maj 1832. Någon större lycka utöver vad barnen gav henne upplevde hon inte under sitt liv. Båda hennes män, soldaterna, dog ifrån henne och barnen. För att klara sig och barnen jobbade hon som piga intill sin död.

Varför prästen skrivit "lättfärdig" i "omdömen" kan jag inte förstå. Att älska en man, föda hans barn och bli änka efter kortvariga äktenskap borde man inte dömas "lättfärdig" för. Eftermälet borde istället varit en "stark och ansvarsfull".

Johan From Dömd till "vatten och bröd"

Johan From föddes år 1783 i Gävle som oäkta. Modern hette Elisabeth Bonnevier. Modern gifte sig 1785 med Olof Norquist. Samma år föddes flickan Margreta Christina.

Fyra år senare födde Elisabeth tvillingar en son och en dotter. Johan Froms mor dog tio dagar efter att hon fött tvillingarna.

Johan och hans fyra år äldre syster Brita Lisa flyttade från Gävle till Delsbo år 1811. Samma år gifte han sig med Sigrid Månsdotter, som också var född oäkta av norskan Maria Kristoffersson.

Johan blev indelt soldat men steg i graderna till korpral. De bodde i byn Bondebo i Delsbo.

Många barn fick familjen From. Första sonen Johan blev endast sex månader gammal.

Brita föddes 1817 och gifte sig med Olof Näslund. Hennes äldre bror Petrus, också kallad Per, blev en gång kallad inför tinget. De övriga syskonen var Maria, Sigrid och Anna och Ingrid.

I husförhöret nämns både Johan From och hans son Per. De står på samma sida i husförhöret. Johan From "straffad 1840. Dömd till fängelse med vatten och bröd för skogsåverkan" kan man utläsa i husförhöret. Familjen bodde då i byn Hovra. Skogsåverkan kan ha varit att Johan avverkat timmer på annans mark eller liknande brott.

Johan From dog 1845. Hustrun Sigrid dog tredje maj 1850.

Per Johansson From, 2 gånger pappa samma halvår

På samma uppslag i husförhöret där fadern nämns noteras också om sonen Per Johansson From. Han var född 1815.

Husförhör 82.42.27500. "Inför tinget dömd år 1839 till giftermål eftersom han haft 2 oäkta barn. En dotter med Karin Jonsdotter och ytterligare en dotter med Ingrid Larsdotter."

Karin Jonsdotter födde Sigrd 1838 den 29 juni. Ingrid Larsdotter född också en Sigrd den

11 september 1838. Båda pigorna boende i byn Långede.

Giftermål bestämt av tinget

Per gifte sig 1844 med den ena av pigorna nämligen Ingrid Larsdotter, född 1806. Det märkliga är att i ett husförhör där hela familjen med Per och Ingrid som föräldrar finner vi "tvillingflickorna" Sigrd. Karin Jonsdotter överlät alltså uppfostran av sin Sigrd till fadern Per. Flickorna Sigrd växte därför upp med sin far. Vad byfolket skvallrade om brydde de sig tydligen inte om! Alla barnen i familjen som samsades under samma tak var dessutom Lars, Karin och Per. Äldste sonen Lars, som kallades Svärd efter sin far, soldat Per Svärd, var Ingrid oäkta son, men också han räknades in i familjen.

Per Johansson From dog i bröstinflammation 14 mars 1873. Ingrid Larsdotter dog 22 december 1875.

Sigrd Olsdotter, Olof Näslunds dotter i andra giftet

När Sigrd föddes 1850 var modern skriven i Bondebo. Sigrd skrevs in som oäkta. Det står i ett husförhör att "fadern förrymd". Sigrd fick aldrig se sin far, Amerikafararen.

Sigrds giftermål

Hon gifte sig med Erik Olof Fredin. Han var skomakare i byn Bondebo, i Delsbo.

I skomakarfamiljen föddes sex barn. Första barnet år 1875 med namnet Margta. Sigrd och hennes make fick ytterligare fem barn, nämligen Erik, Margreta, Brita, Johan och år 1890 Sigrd.

Spetälska

När yngsta dottern Sigrd var ett år fick familjen beskedet att skomakaren drabbats av spetälska. Han får ett "betyg" med sig till Järvsö spetälskehem står det i husförhöret. Här står nu Sigrd ensam med sin barnkull, Margta äldsta flickan är 15 år. "Tänk om min far ändå varit här och hjälpt mig, men han är i det förlovade landet, som man sade på den tiden, Amerika" tänkte Sigrd!

Brodern Eric

Sigrd tänkte på vad hennes mor berättat om storebror Eric i Holänna socken i Ljusdal. Han var handelsman och med uppvuxna barn när man skriver år 1891. Eric var 20 år äldre än Sigrd. Tänk om han kommit på en visit och gärna haft med sig lite gott från handelsboden. Önska kan man ju alltid, tänkte Sigrd. Mor kände säkert inte till Erics bekymmer med sin dotter Sara. Han hade nog fullt upp att tillsammans med hustrun hälsa på alla sina barn och barnbarn, trodde mor Brita.

Modern flyttade till dottern 1892 och bodde där till sin död 1899.

Hur Sigrd klarade av att försörja sig och familjen har jag inte kunnat utläsa eftersom husförhören endast sträcker sig till år 1892. Säkert började barnen arbeta och hjälpte mor med försörjningen. Dessutom hade hon hjälp av sin mor som bodde hos henne åren 1892 till 1899 då hon dog.

Eric Olof Fredin vistades i Järvsö spetälskehem till sin död 1922 den första maj. Sigrd och barnen åkte säkert och hälsade på Eric Olof, även om det var svårt att se hur spetälskan förstörde hans utseende och kropp. Sigrd Olsdotter dog 29 augusti 1926.

Tjuvar, mördare med flera

Husförhören i Delsbo med särskilda sidor för mantalsskrivna personer under vissa "egenheter", som t ex tjuvar, lägerkvinnor, blindas lösdrevare, mördare, fallandesjuka och mindre vetande hjälpte mig att hitta Olof Näslund i Delsbo. Under "tjuvar" Husförhör 82.42.53000 hittade jag Olof Näslund! Här uppgavs också vilken sida i förhörboken han fanns. Mycket riktigt Olof kom tillrätta igen. I Ånga socken gifte han sig år 1848 den 5 november med Brita Johansdotter.

Eric Olofssons familj – Handelsman i Holänna

Efter sin tid som dräng från 15 års ålder hos olika bönder mötte Erik bonddottern Kerstin Johansdotter. Hon var 10 år äldre än Eric. De gifte sig 21 oktober 1855. Första barnet Ingrid kom till världen i juli året därpå. Efter henne föddes Sara 1858 i mars månad. Efter Sara kom de två söner Johan och Erik. Familjen arbetade på sitt uppehälle och Eric blev byns handelsman.

De bodde i byn Holänna i Ljusdal. Eric dog år 1910 med den vetskapen att alla

Soldat från kriget 1808-1809

barnen skött sig, fått egna familjer med barn, alla utom dottern Sara. Det året hans hustru Kerstin dog, var det år då Sara mördade sin make Anders Lund. Det var år 1898. Hur han än grubblade på sin dotters liv kunde han inte förstå henne. Alla barnen hade ju fått samma uppfostran och haft ett gott hem att växa upp i. Eric dog nöjd på att leva.

Barnens familjer

Ingrid gifte sig 1879 med Olof Englund. De fick sju barn. Olof dog 1892 samma år som yngsta dottern Anna Maria föddes.

Ingrid gifte om sig med Per Olsson år 1902. Sonen Fredrik Leonard Persson föddes år 1901.

Johan gifte sig med Karin Larsdotter. Karin hade fött fyra oäkta barn, varav ett barn dog vid födseln. Johan och Karin fick tre egna barn. Johan dog 1936. Karin dog 1899.

Erik gifte sig med Karin Hedlund, född 1873, från Bjart. Erik tog över affären till en början men skaffade sig senare senare eget hemman. Erik och Karin fick tio barn mellan åren 1863 och 1937. Erik dog 1938.

Sara gifte sig med Anders Lund, född 1843. Sara var sorgebarnet. Hon födde ett flickebarn 1879. Flickan dog en månad efter födseln. Innan dess blev hon nöddöpt av Gertrud Hansdotter. Den kvinnan blev Saras svärmor och henne mördade Sara med arsenik.

Sara och Anders fick inga barn. Sara mördade också sin make men det är en annan historia.

Slutord

Hur olika öden människor upplevt i gångna tider kanske till en del hjälper oss förstå Eric Olofssons tankar om varför hans dotter Sara kunde begå sådana brott som mord och mordförsök. Hur mycket visste han själv om sin far och farfar och alla ingifta kvinnor vet vi inte. Något kände han till, kanske när han var kallad till begravning eller bröllop, där gavs ju tillfälle till samtal med släktingar. Ibland kan tyckas att ödet är något som bara drabbar oss människobarn, ibland till att få ett ljust och bra liv, men ibland för somliga att drabbas av besvikelser och prövningar av allehanda slag. Vem har svaret på sådana livsfrågor? Inte jag i varje fall.

”Se till den som liten är...”

Se till den som liten är...

Uppfostringshjälp
med fokus på
Borgeby, Fjelie, Flädie och Lomma

”Se till den som liten är... Uppfostringshjälp med fokus på Borgeby, Fjelie, Flädie och Lomma” som kom ut i februari 2010.

Boken skildrar främst det skånska omhändertagandet av fattiga barn (inte bara föräldralösa) – från den danska tiden och fram till slutet av 1800-talet. Fokus har satts på hur det såg ut i nuvarande Lomma kommun, dvs Borgeby, Fjelie, Flädie och Lomma församlingar.

Boken börjar med en översikt över lagstiftningen, beskriver några av de barnhus som upprättades på 1600-talet (Stockholm, Köpenhamn, Malmö).

I slutet av 1700-talet började man anse att barnen mårde bättre på landet och så uppkom fosterbarnssystemet. Jag skriver också något om sjuka barn och vanartiga barn.

På 1800-talet kom barnhemmen och jag beskriver några skånska sådana. Skillnaderna mellan barnhus och barnhem var bl a den att barnhusen var arbetsinrättningar där barnen skulle lära sig ett hantverk. Det fanns också en skola där barnen fick lära sig skriva, läsa och räkna. Barnhemmen var ett hem och barnen gick i den lokala skolan.

Jag har gått igenom husförhörlängderna för Borgeby, Fjelie, Flädie och Lomma och noterat de barn som står som fosterbarn eller har en marginalanteckning om att de erhåller ”uppfostringshjälp”. Jag har också gått igenom Malmö barnhus räkenskaper (1721-1791) och Handlingar rörande Kungl. Serafimerordensgilletts uppfostringshjälp (1817-1872) och noterat de barn från församlingarna som fick bidrag. Jag har hittat 322 barn

vilka jag försökt följa genom livet.

I kapitlet om önskad barn tar jag upp två barnamord, änglamakerskor och barn med okänd moder. Så kallade ”oäkta” barn kunde ibland få uppfostringshjälp från fadern och några sådana fall finns också med i boken.

Boken är både socialhistoria, barnhistoria, personhistoria, skånsk historia och lokalhistoria.

Mer information: <http://hem.passagen.se/bni/setilldensomlitenar.htm>

Vänliga hälsningar
Birgitta Nilsson
(nås enklast via e-mail birgittamgnilsson@yahoo.com)

Släktforskardagarna
ÖREBRO 2010

Häradsrättsprotokoll om mordbranden i Sögård i Naverstad,

Första rättegångsdagen.

Dombok hållen vid ultima ting med Bullaren härad på tingsstället i Östad den 14 oktober 1898.

Närvarande häradshövding och domare i orten samt:

Nämnd: häradsdomaren Magnus Ifwars-son i Rörane, Anders Olsson i Smeberg, Simon Andersson i Michelskogen, Otto Hansson i Edsäm, Herman Andersson i Sigfridshogen, Aron Hansson i Backa, Carl Alfred Johansson i Grimmeland, August Hansson i Skackestad och Absalon Bryngelsson i Elseröd.

Rätten sammanträder kl 11 f m hvar-vid ultima tinget utlystes och tingsfrid påbjödes. Sedan kronolänsmannen i häradet C A Brundin uti en den 28 sistlidne månad till domhavanden ankommen skrivelse anmält att pigan Hanna Lydia Karlsdotter från Sögård blivit den 25 i samma månad häktad och i avbidan på rannsaking för mordbrand till kronohäktet i Uddevalla införpas-sad, har rannsakingen med den häk-tade blivit till denna dag utsatt då detta rannsakningsmål nu företages tillstådes komma allmänne åklagaren länsmannen Brundin samt såsom målsägare hem-mansägare Alfred Trulsson i Sögård, hvarjämte den tilltalade inställdes inför H.Rn under bevakning av fänggevaldi-gern P A Bergendahl; anmälade den tilltalandes fader hemmansägaren Karl Andersson i Skrammestad sig vilja bi-träda den tilltalade i rättegången.

Åklagaren inlämnar följande hand-lingar:

1) ett så lydande polisprotokoll: "Proto-koll hållet..." Litt A

2) Den tilltalandes prästbevis har denna lydelse "Prästbetyg för" Litt B

Efter föredragning härav höres mål-sägaren och vidhåller de till polispro-tokollet meddelade uppgifter rörande omständigheterna vid åtalade brottets förrövande samt förmäler vidare: Dagen näst förut yttrade den tilltalade undran över huru det skulle "gå med" henne, enär hon som hon sade, gjort så mycket ont, att hon trodde, att icke några vidare skulle vilja städja henne. Hon skulle

såsom ämnat var hava lämnat tjänsten den 24 i denna månad enär målsägaren icke längre ville hafva henne kvar. Hos honom tjänade hon såsom ensampiga och hade jämte andra sysslor sig förelagt att sköta ladugården med 15 nötkreatur och 2 svin. Sina göromål skötte hon varken bättre eller sämre än pigor i allmänhet.

Hörd angående sina levnadsomstän-digheter, vitsordar den tilltalade hvad prästbetyget härom innehåller samt uppgiver vidare: Hon vistades i föräld-rahammet i Skrammestad, tills hon vid 14 års ålder fick plats som vallhjon hos Albin Carolusson i Torp. Efter att hava tjänat hos denne under ett ½ år, fick hon enahanda anställning hos Johan i Sögård och var kvar hos denne under ett år. Medan hon tjänade hos honom blev hon vid 15 års ålder konfirmerad i Lurs kyrka. Hon tjänade sedan som piga hos Elias Efvesson i sommaren under 1 ½ års tid.

Under sommrarna tre påföljande åren hade hon arbete i Norge men uppehöll sig under den övriga delen av året i för-äldrahammet. Därefter hade hon tid efter annan tjänst som piga hos olika personer i Tanum och Naverstads socknar. Före tjänsten hos målsägaren, vilken hon tillträtt i oktober nästlidet år, hade hon under ett års tid pigttjänst hos Johannes Andreasson i Vassbotten. Hon har gått i skola och kan läsa och skriva.

På fråga erkänner den tilltalade att hon på sätt som ovan intagna ifrågavarande brott och uppgiver vidare: att hon icke förut haft för avsikt att sätta eld på lada-gården, utan så fort tanken härpå uppstod som skedde samma dags morgon skred hon till handling och medtog för sådant ändamål till ladugården tändstickor samt tände eld på höet i ladan. Hon tyckte då att detta skulle vara bra, enär det borde hava till följd att hon bliva fängslad, men nu ångrar hon djupt sitt dåd och önskar att det vore ogjort.

Hennes husbönder hava nästan alltid varit missbelåtna med henne emedan hon haft ett "konstigt humör". Hon säger sig hava haft ett "stygt uppsåt" och varit "besvärlig" men kan icke närmare förklara huru härmed förhållit sig. Hon känner på sig att hon gjort mycket ont

men vet icke om hon gjort någon annan människa skada. Något brott har hon icke förut låtit komma sig till last.

Målsägaren förmäler att den nedbrunna ladugården ligger på knappt 50 alnars avstånd från målsägarens boningshus. Vid tillfället låg vinden från bonings-huset mer så stark att fönsterrutorna i boningshuset blivit varma. Trenne alnar som stod emellan de bägge byggnaderna svartnade av elden. Då målsägarens hustru ifrågavarande morgon stod och klädde sig för att gå till kyrkan observe-rade hon att elden var lös i ladugården. Hon väckte genast målsägaren, vilken sprang ut i bara linnet och tog med sig ett par vattenpytsar i tanke att kunna släcka elden, enär vatten fanns alldeles i närheten.

Då detta visade sig vara fruktlöst skyn-dade han in i fähuset och löste största delen av de där insatta 13 kreaturen. En del hade redan slitit sig lös och sprungit ut. Därefter löste målsägaren sina tre hästar vilka stått i stallet som var sammanbyggt och bildade vinkel med fähuset. I ett skjul invid ladugården gingo tre kvigor och en ungtjur men den starka hettan gjorde det omöjligt för målsägaren att öppna dörren för dem hvadan de blevo innebrända. Likaledes innebrändes några höns. I Bullaren härads brandstadsbolag var ladugår-den försäkrad till 650 kronor och den brunna grödan till 500 kronor. Djuren äro oförsäkrade.

Redskap brann för ett värde av 298 kro-nor och innefattades i en försäkring, som målsägaren tagit för lös egendom sedan annan hemmansdel i Sögård som han jämväl äger. Ordföranden för styrelsen i för berörda bolag, häradsdomaren Mag-nus Ifwarsson i Rörane, förmäler att han hållit syn å brandstället samt vitsordar målsägarens uppgifter rörande försäk-ring av den brunna egendomen.

Svarandens fader ingiver följande skrift:

"Till Bullaren..." Litt C

Efter uppläsandet härav uppgiver mål-sägaren: Dagen före brottets förrövande beklagade sig den tilltalade över att hava gjort så mycket ont men på eftermid-

forts nästa sida

Häradsrättsprotokoll om mordbranden i Sögård i Naverstad (forts)

dagen samma dag sattes i arbete med hafaskörder och tog upp vid mejning och bad senare på aftonen att få gå till sitt hem. Målsägarens hustru lovade detta ävensom att få stanna i hemmet, så länge hon ville. Derest hon önskade komma tillbaka så hade hon därtill också löfte. Under tjänstetiden hos målsägaren var hon ofta stursk och ovänlig i sitt tal och då hon blev tillsagd om något göromål hände det någon gång att hon svarade att "det kan ni göra sjelf".

En dotter till målsägarens granne, Martin Johansson, har berättat för målsägaren att under fredagen närmast före brottets förrövande den tilltalade varit på besök i Martin Johanssons hem och att hon därvid lagt sig på en soffå och gråtande yttrat, att hon gjort så mycket ont, så att hon undrade, hur det skulle "bli" med henne samt att hon trodde det vara bäst att hon ginge i sjön. Samma fredag om aftonen hjälpe den tilltalade först målsägarens minderåriga söner att hämta hem kreaturen från betet och mjölkade sedan korna utan att något förekom som kunde giva anledning till anmärkning i hennes uppförande.

Åklagaren anhåller härefter vittnesförhör dels närvarande fänggevaldigern P A Bergendahl och dels genom stämning inkallade Gustaf Johansson, Johannes Olsson och Martin Johansson i Sögård samt Johannes Olausson i Laggarehultet, vilka ojävige lämnade och befunde få avlägga vittneseden, varpå de erinrade om densammas vikt samt vådan av mened, n i sänder hörde berätta:

Bergendahl. Vittnet som fört den tilltalade hit idag från kronohäktet i Uddevalla har tyckt att hon under resan varit besynnerlig i tal och svar. Av betjäningen å häktet, såväl sköterskor som vaktkonstaplar har vittnet hört, att hon förefallit dem besynnerlig men huru hennes sinnesbeskaffenhet i själva verket är, kan vittnet ej bedöma.

Gustaf Jakobsson. Vittnet som arbetat hos målsägaren både innevarande och nästlidet år har många gånger träffat den tilltalade. Det har förefallit vittnet som om hon i sitt uppträdande icke varit lik tjänsteflickor i allmänhet, enär hon ofta brukat tungt sucka samt visa ängslan och obenägenhet för samtal. Mot vittnet

har hon städse varit vänlig samt svarat ordentligt, när vittnet tilltalade henne, och vittnet tycker att hon betett sig på samma sätt även mot andra personer. Vittnet anlände till brandstället medan ladugården stod i lågor. Den tilltalade kom dit tillbaka från Laggarehultet och omtalade helt frimodigt och utan förbehåll, att det varit hon som åsatt elden. Hon gick in i boningshuset samt ställde sig för att se på elden genom fönstret samt yttrade därvid högt "se hur pent det brinner". På vägen till åklagaren, till vilken den tilltalade samma dag brottet skedde, fördes av vittnet och målsägaren, yttrade hon, att hon gjort så mycket ont, att hon vore ledsen på sig själv och stället, där hon tjänade, samt att hon ej visste vad hon skulle för vidare ont, så att hon finge ett straff, som kunde bringa henne till besinning.

Den tilltalade uppger att sist omvitnade yttrande hon haft gått ut därpå att hon velat bliva straffad för att få komma för sig själv och bliva skild från andra människor samt att hennes yttrande "se hur pent det brinner" fällt i syfte att få folk att tro att hon voro vansinnig.

Johannes Olsson. Vittnet som är granne till målsägaren, har många gånger sammanträffat med den tilltalade men därvid icke funnit henne på något sätt besynnerlig förrän samma dag brottet skedde då hon nämligen sade, att hon åsatt elden för att bliva straffad.

Martin Johansson. Då vittnet ifrågavarande morgon anlände till brandstället sammanträffade vittnet med den tilltalade samt frågade henne varför hon åsatt elden. Hon svarade då, att hon gjort det, emedan hon "tyckte det var roligt". Under fredagen närmast före branden hade den tilltalade enligt vad vittnets husfolk berättat för vittnet, varit inne i vittnets bostad och haft stora besynnerliga åthävor för sig. Hon hade bland annat kastat på en soffå och yttrat. Att hon skulle taga livet av sig, enär hon hade gjort så mycket ont; och

Johannes Olausson. I frågavarande söndagsmorgon kom den tilltalade till vittnets bostad Laggarehultet som ligger omkring ½ fjerdingens väg från målsägarens gård. Hon omtalade genast för vittnet och vittnets hustru att hon tänt på

målsägarens ladugård och häröver sade hon sig vara mycket bedrövad. Vittnet trodde de icke till en början att hon kunde hava gjort en så dålig gärning utan sade till henne att gå in till de gamla, ett undantagsfolk som bor i kammaren, och tala vid dem om saken vilket hon även gjorde. Därpå gick ut lit för att begiva sig till kyrkan; man hinner ett stycke på vägen fick vittnet se rök stiga upp från målsägarens gård. Vittnet vände då åter till sitt hem och omtalade för husfolket, att den tilltalade talat sanning. Därpå gick vittnet till brandstället dit även den tilltalade något senare anlände. På aftonen före branden var den tilltalade även på besök i vittnets hem. Hon hade då, enligt vad vittnets piga uppgivit, erbjudit sig att hjälpa till med skurning och hade av någon anledning till velat taga med sig ett vittnets barn som legat i vaggå. Förenämnda piga tyckte att den tilltalade vid tillfället varit mycket besynnerlig men vittnet iakttog ingenting ovanligt angående hennes sinnestillstånd.

Upprepat och vidkänt.

I fodrad ersättning för inställelsen tillerkännes en hvar av vittnena Gustaf Jakobsson, Johannes Olsson, Martin Johansson och Johannes Olausson skjutspenningar för en häst för 13 kilometers resa från deras hemvist till tingsstället samt en krona och 50 öre i traktamente för en i del för vittnesbesväret tillsatt dag att av allmänna medel förskottsvis utgivas.

Härpå uppgiver den tilltalades fader Karl Andersson på frågor: Att han sen i 25 års tid varit ägare till 1/16 mantal Skrammestad icke haft något emot om den tilltalade hade velat stanna kvar i hemmet men det har fallit sig så att hon kommit att vara borta på arbete hos andra. Förutom den tilltalade har Andersson Trenne barn, nämligen en son och två dörar. Den tilltalade är den andra i ordningen av syskonen. Sonen vistas i Norge. Äldsta dottern är gift och bosatt i Torgerslund och den yngsta dottern biträder med arbetet i hemmet.

På fråga huruvida i Anderssons eller hans hustrus släkt funnits medlemmar som lidit av sinnessjukdom, uppgiver Andersson att en brorson till honom någon tid varit mindre vetande men fått

Häradsrättsprotokoll om mordbranden i Sögård i Naverstad (forts)

sitt förstånd igen. Andersson anser att omständigheterna vid åtalade gärningens förövande giver anledning antaga, att den tilltalade, vilken visserligen icke tillförene visat spår av sinnessjukdom men vid ifrågakomna tillfälle varit berövad förståndets fulla bruk.

Här antecknas att den tilltalade vid hennes inställande för rätten i sina åtbördor antydde oro och förvirring men under fortgången av förhøret med henne blev hon allt mera lugn och det dröjde icke länge förrän hela hennes uppträdande så väl i åtbördor som svar antydde retlig sinnesbeskaffenhet, men var under hela förhøret betydligt nedstämd.

Den tilltalade uppgiver vidare, att gärningen över hon vilken genast känt ånger, ej skett av hämnd eller motvilja mot målsäganden eller hans husfolk samt att hon tyckte att hennes husbönder varit allesammans snälla mot henne.

Sedan målsägaren ytterligare anmält att då den tilltalade blev ond, kunde hennes vrede eller misshumör räcka en hel vecka eller flera dagar i sänder, förklarar han, att han värderar den uppbrunna egendomen till 3000 kronor, hvarjämte han yrkar att den tilltalade måtte förpliktiga gälda skillnaden mellan berörda belopp och vad han kan komma att utfå i brandstodersättning ävensom gottgöra hans kostnader för inställelsen idag och den tilltalades överlämnande till åklagaren ävensom de besvär som branden i övrigt förorsakat målsägaren med tillhopa 100 kronor.

Häradsdomaren Ifwarsson, i egenskap av ordföranden i styrelsen för ofvan berörda bolag, fodrar för bolaget ersättning av den tilltalade med 1448 kronor eller det belopp bolaget torde komma att utbetala till målsägaren i brandskadeersättning för den brunna egendomen.

Åklagaren yrkar ansvar å den tilltalade för mordbrand, jämnlikt ansvar för mordbrand, jämnlikt 19 kapitlet 3 paragrafen, jämförd med 7 kapitlet 4 paragrafen strafflagen ävensom att hon måtte förpliktigas gälda vittnesersättningar.

Sedan det till sist upplystes i nämnden att en Karl Anderssons broder Olle An-

dersson, alltid varit ansedd som mindre vetande samt att två av dennes barn tidtals varit helt och hållet berövade förståndets bruk, utföres den tilltalade ur tingssalen och tillsägas övriga parter att avträda, varefter häradsrätten överlägger till följande, för dem åter inkallade avsåga.

Utslag

Som anledning förefinnes till det antagande att den tilltalade vid åtalade brottets förövande icke varit vid sina sinnes fulla bruk vill häradsrätten infodra vederbörande fängelseläkarens utlåtande angående den tilltalades sinnesbeskaffenhet varefter handlingarna i målet skola till medicinalstyrelsen överlämnas för erhållande av dess yttrande i saken; och varder alltså i anledning härav målet uppskjutet att åter förekomma inför häradsrätten å dag som framdeles varder bestämd; skola emellertid den tilltalade till kronohäktet återförpassas för att där under tiden förvaras.

Som ovan

På häradsrättens vägnar
F D Carlberg

Litt A

Protokoll hållet vid polisförhör inför undertecknad kronolänsman på Bullareby den 25 september 1898.

S d hemmansägaren Alfred Trulsson och Gustaf Jakobsson i Sögård intällde inför mig denna dag pigan Hanna Lydia Karlsdotter i tjänst hos bemalte Trulsson, såsom beträdd med att idag på morgonen klockan omkring 6 hafva antänt en Trulsson tillhörig ladugård som helt och hållet nedbrunnit och därvid tre kvigor och 1 tjur samt några fjäderfän blivit innebrända.

Hörd härom, förklarade Hanna Karlsdotter att hon som sedan 1 november sistlidet år till nu innehaft pigtjänst hos Alfred Trulsson varit uppledsen på tjänsten och därför tänkt på att göra något ont så att hon kunde komma från densamma, idag på morgonen under det husbondefolket lågo, gått ner i ladugården och med en tändsticka tänt eld i höet i ladan samt då det börjat brinna

blivit rädd samt ånkrat sitt företag men ej tänkt på att släcka elden utan sprungit till Johannes Olauson i Laggarehultet och där omtalat att hon tänt eld på Alfred Trulssons ladugård. Om en stund hade hon återkommit till brandstället och där i flera personers närvaro omtalat att hon påtänt ladugården i fråga.

Hanna Karlsdotter förklarade på framställd fråga att hon icke blivit an någon förledd att påtända ladugården utan att hon själv gjort detta därför att hon var ledsen på tjänsten och sig själv.

Hanna Karlsdotter som är född den 25 oktober 1873 i Sör Skrammestad i Naverstad församling av föräldrarna hemmansägaren Karl Johan Andersson och Kristina Persdotter, vistades i föräldrahemmet till hon var 14 år gammal, är konfirmerad i Lur, kan läsa och skriva, har aldrig varit för brott tilltalad samt är numera mantals- och kyrkoskriven i Naverstad församling.

Res

Med anledning av Hanna Karlsdotters här ovan gjorda bekännelse häktades och förpassades till kronohäktet i Uddevalla för att därstädes förvaras i avbiden på rannsaking.

Som ovan

C A Nordin

Litt B

Prästbetyg för pigan Hanna Lydia Karlsdotter från Sögård.

Födelseår, månad och dag samt ställe uppgivit till by, socken, stad, härad och län: 1873 den 25 oktober, söder Skrammestad, Naverstad socken, Bullarens härad, Göteborg och Bohus län.

Föräldrars namn, stånd och villkor samt om de leva hvarst eller när och hvarst de avlidit: Hemmansägaren Karl Johan Andersson och hans hustru Kristina Persdotter i Söder Skrammestad. Båda leva.

Uppfostran i förra yrke eller näringsfång samt tiden och stället för första och sista nattvardsgången: Uppfostran ej känd. Yrke: Piga. Första nattvardsgången tro-

forts nästa sida

Häradsrättsprotokoll om mordbranden i Sögård i Naverstad (forts)

ligtvis i Tanum. Sista nattvardsgången i Naverstad kyrka den 31 maj 1892.

Ogift eller gift samt om make och nära anförvanter leva, uppgift å deras namn och vistelseort: Ogift. Föräldrarna leva och bo i Söder Skrammestad.

Den församling i vars mantalslängd personen senast varit uppförd: Naverstad

Om när och av vad anledning tillfören häktad för brott tilltalad, frikänd, bestraffad eller benådad: Aldrig tillfören benådad eller tilltalad för brott.

Innanläsning och kristendomskunskap m.m.: Innanläsning och kristendoms-kunskap godkända insikter.

Naverstad i pastorsexpeditinen den 27 september 1898.

A G Ekeroth
Pastor

Litt C

Till Bullarens häradsrätt

Eftersom vår dotter, begått ett större brott, och därvid betett sig något besynnerligt. Så att det kan vara tvivel om hon varit i besittning av sitt rätta förstånd. Så vill vi på denna grund anhåll om att häradsrätten beviljade inställelse för läkarundersökning om det ej redan gjorts är.

Carl Andersson
Christina Pehrson

På ovan skrivelse personers begäran kan intygas att Hanna Lydia förr vid några tillfällen visat sig underlig och ej fullt lik andra människor.

Carl Johannesson
Anna Stina Persdotter
Skrammestad

En liten kommentar till ovanstående.

I Johannes Olaussons vittnesmål står det antecknat att pigan Hanna Karlsdotter "velat taga med sig ett vittnets barn som legat i vagga". Det torde röra sig om sonen till Johannes Olausson, Karl Henning Olausson som föddes 22/5 1898. Med tanke på åldern så torde han ha legat i vagga när mordbranden gick av stapeln.

Nu föll det sig så att detta barn växte upp och gifte sig med Anna Serafia Olausson (levde 1/6 1901 – 16/4 1955). I detta äktenskap föddes det också barn och om det finns efterlevande till dessa barn har inte kartlagts. Karl Henning avled först 15/3 1992 på sitt 94:e levnadsår.

Håkan Andersson

Fortsättning följer i nästa nummer av Släktdatas tidning

Något lite om bohuslänska sillfisket

■ Under perioden ca 1750—1800 gick sillen till i ofantliga mängder i Bohusläns skärgård. Massinvasionen startade lika plötsligt som den försvann. Orsaken eller orsakerna till att sill uppträder på detta sätt, inte bara i Bohuslän på 1700-talet, är inte fullt klarlagda.

Sillen skulle inte bara fiskas, den skulle också tas till vara. Det allra mesta saltades ner i tunnor eller koktes till tran, som också hamnade i tunnor. Alla dessa tre verksamheter var utomordentligt personal- krävande. Dessutom måste det till folk som skötte diverse sidoverksamheter, såsom transporter, tunn-tillverkning och vedanskaffning. Massor av folk från angränsande delar av vårt land drog därför under vinterhalvåret, då fisket bedrevs, till Bohuslän. "Vid Bohuslänska sillfisket", brukar det stå i husförhållningarna som förklaring till att någon försummat förhöret. Och man kan se att det inte bara var unga ogifta män och kvinnor som tog arbete i Bohuslän, utan också stadgade åbor och torpare. Många av oss släktforskare har säkerligen observerat detta.

Här följer en episod tagen ur Faurås härads dombok, som kastar lite ljus över hur tillresta arbetare kunde ha det. 15-åriga Sven Sörens son från Tröinge by i Vinberg, drucknade i december år 1802 i bohuslänska skärgården. Vid samma tillfälle drucknade också Anders Persson från Övre Sannagård och Anna Kjellsdotter från Töringe. båda Vinberg. De var respektive 29 och 22 år gamla.

Året därpå stämde Svens far förmannen för det arbetslag som sonen tillhörde, och krävde att han redovisade de pengar Sven förtjänat innan han omkom, och de persedlar han efterlämnade. Förmannen var Bengt Nilsson från Olofsbo, Stafsinge, och arbetslaget hade varit sysselsatt vid ett sillsalteri på Tjörn.

Fadern inlämnade till domstolen en lista på det som Sven haft med sig. Det framgår att Sven medfört så mycket proviant 1 och kläder, att det förutsattes att han själv skulle hålla sig

med sådant under vistelsen i Bohuslän. Maten bestod av bröd, mjöl, bönor, malt, potatis och torkat kött, samt — anmärkningsvärt med tanke på Svens låga ålder — fem buteljer brännvin. Rättegången slutade med en förlikning, som innebar att Bengt till Svens far betalade 11 riksdaler, ett för allt.

Ingemar Rosengren Halmstad

Källa: Hallandsfarares Information 2010 nr 87

Grundsund 1863, Fiskare med familj, foto Curman (Källa raa.se)

Pigor och drängar — av Inger Holmquist och Lisbeth Svahn

■ Förutom bönder, torpare och backstugusittare fanns tjänstefolket i byarna på landsbygden. Till tjänstefolkets skara hörde pigor och drängar. Böndernas tjänstefolk lydde under den så kallade tjänstehjonsstadgan Pigornas arbete reglerades i lag först långt in på 1900-talet. Piga och dräng var ett typiskt ungdomsyrke före giftermålet.

Tjänstehjonsstadgan

Den första allmänna tjänstehjonsstadgan kom 1664, men det var först på 1700-talet som skruvarna drogs åt ordentligt. 1723 infördes ett speciellt taxesystem som förbjöd pigor och drängar att begära eller ta emot högre lön än ett visst belopp. Avtal om anställning fick göras endast under en kort period varje år, mellan Larsmäss och Mickelsmäss (10 augusti till 30 september). Sägna upp sig kunde man göra under två veckor i början av augusti. Uppsägning under andra tider betydde att man gick miste om inestående lön.

Under 1700-talet infördes också allmänt tjänstetvang, en åtgärd riktad mot landstrykare, lösdrivare, lättingar och annat folk utan helårsanställning. De som inte hade egen gård eller torp skulle enligt lagen om tjänstetvång tvingas till pig- eller drängtjänst, annars riskerade de att sättas på fästning. Det fanns nämligen män och kvinnor som värderade friheten högre än en fast lön och därmed försökte hanka sig fram på tillfälliga påhugg. Det var dessa oroselement man ville sätta åt och tvinga in i systemet.

I tjänstehjonsstadgan kunde man bland annat läsa om vilka löner som skulle utbetalas. De flesta fick sin lön i form av mat, husrum, tyg till kläder, skor samt i vissa fall en summa kontanter. Ofta stannade pigorna bara ett år på varje gård. Det var deras sätt att protestera mot dåliga husbönder och slitsamt arbete. Det ständiga flyttandet var pressande för bönderna som alltid var på jakt efter nytt tjänstefolk.

Pigor med framtidsdrömmar

I slutet av 1800-talet emigrerade allt fler pigor till Amerika. Swedish maids var populära på andra sidan Atlanten, där de var kända för att kunna jobba hårt

och vara plikttrogna. I Amerika fick de större socioekonomiskt svängrum. Där fanns ingen tjänstehjonsstadga och inga oskrivna regler om hur du skulle klä dig eller uppföra dig som piga. Där kunde pigorna klä upp sig och bära hatt, precis som vilken finare fru som helst.

Vid sekelskiftet 1900 fanns ungefär 140.000 pigor i Sverige. Därefter minskade antalet i snabb takt. Industrialiseringen gjorde att kvinnor blev alltmer efterfrågade i fabrikena, där ägarna sökte billig arbetskraft. Lantbrukets mekanisering krävde mindre folk på heltid samtidigt som stadslivet lockade med större frihet för de unga. Att vara piga i stan, eller jungfru som det kallades, innebar ofta högre lön och mera ledighet.

Piga och dräng — ungdomens utbildning

I århundraden har det dominerande yrket bland kvinnor varit pigans. För de allra flesta fanns inget annat alternativ efter konfirmationen. De lämnade hemmet och tog arbete hos någon lantbrukarfamilj i grannskapet där de stannade åtminstone ett år, till friveckan under hösten, då de ofta flyttade vidare till ett nytt hushåll. De förblev pigor tills de gifte sig och förhoppningsvis fick möjlighet att sätta eget bo. Kring sekelskiftet 1900 tjänade en piga 100 150 kronor per år, förutom mat och husrum. (Ett kilo saltat fläsk kostade vid denna tid en krona, och ett kilo sill 30 öre.) Det var ungefär hälften, eller kanske två tredjedelar, av vad drängarna fick.

Arbetet som piga och dräng har ofta setts som ett genomgångsyrke, ett sätt för allmogens unga att spara pengar och förbereda sig för det egna hushållet. Som pigor lärde sig kvinnor att laga mat och sköta ett hem och kunde samtidigt söka efter en partner. Enligt detta synsätt var tjänstefolket ingen bondesamhällets underklass utan utgjorde en integrerad och jämlik del av gårdarnas hushåll.

I stadgorna reglerades löner, anställningstid och andra villkor för anställningen. Denna stadga skulle kungöras två gånger om året i mars och september från predikstolarna i rikets kyrkor. Fram till 1920 tilläts arbetsgivaren att bl a

utöva aga. Efter 1858 fick aga endast ske mot män under 18 och kvinnor under 16 år, vilket också reglerades av stadgorna.

I Sverige försvann alltså tjänstehjonsstadgan 1926. Tjugo år senare ersattes den med en hembiträdeslag, som reglerade tjänsteflickornas anställningar noggrannare och med större fokus på den anställdes rättigheter. Här finns bland annat skrivningar om arbetstider och ledighet, något som tidigare hade lyst med sin frånvaro. Denna lag finns kvar än i dag.

Pigans och drängens arbetsuppgifter

Pigan fick ofta gå upp klockan fem på morgonen, för att mjölka korna första gången för dagen och sedan skulle hon ha frukosten klar klockan sju. Övriga sysslor under dagen kunde vara att laga all mat, diska, ge höns, kalvar och grisar mat, städa, bära in ved och vatten, tvätta alla kläder i den stora bryggghusgrytan. Pigan var den som fick gå och lägga sig sist. När kvällssysslorna var klara och alla hade lagts sig kunde klockan vara omkring nio och då först fick pigan lägga sig. Hennes sovplats var ofta i köket.

Drängen utförde grövre sysslor på gården. Hans arbetsdag kunde också börja vid femtiden, Han skötte om djuren och övriga sysslor följde årstiderna. På våren var det arbete med att så de grödor som var aktuella. Under sommaren samlades det in hö så djuren skulle ha något att äta under vintern när de inte kunde skaffa sig mat ute. När hösten kom skulle det skördas. Fanns det skog till gården fick drängen arbeta där under vintern. Hans arbetsdag kunde vara till klockan åtta på kvällen, på vintern kunde den sluta något tidigare. Drängen hade också den förmånen att få middagssvila. På de större gårdarna bodde drängarna ofta i en särskild drängkammare eller i en separat byggnad, en s.k. drängstuga.

Pigans lön var hälften av drängens år 1900

Frånsett årslönen för en piga i husbondens kost förekom nästan undantagslöst de högsta lönerna i de norrländska länen

forts nästa sida

Pigor och drängar (forts)

samt i Dalarna. Det gällde även för drängar och manliga vinterdagsverken. De lägsta lönerna fanns huvudsakligen i Hallands och Skaraborgs län samt särskilt beträffande dagsverken även i Blekinge, Kalmar och Älvsborgs län. Från 1887 hade arbetslönerna varit stadda i oavbruten stegring, för drängar med 63 % och för pigor med 78 %. Sommardagsverken hade ökat med 51 % för männen och 41 % för kvinnorna. Kraftigaste höjningen visar årslönen för pigor där kvinnorna fått en högre löneutveckling än männen.

I södra Älvsborgs län var årslönen i genomsnitt för en piga 100 kronor och för en dräng 200 kronor. I norra delen av länet fick pigorna 110 kronor om året och drängen betalades med 190 kronor. Sommardagsverken för män gav 1.75 per dag för männen och

1.25 för kvinnorna. För interdagsverken betalades männen 1.70 och kvinnorna 1.00 per dag.

För Skaraborgs län låg pigornas löner i genomsnitt på 103 kronor om året och för drängar 186 kronor. Sommardagsverk betalades med 1.87 per dag för män och 1.17 för kvinnor. Vinterdagsverken gav 1.13 per dag för männen och 0.72 för kvinnorna.

Källor:

[<http://www.popularhistoria.se/jord->

http://xvwww.tomdahlstedt.se/jord-_o_skogsbruk.htm]

[<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

<http://www.smalandsmuseum.se/jord->

Nyheter från SVAR om emigrationen.

Landets präster lämnade in uppgifter till SCB om emigranternas namn, yrke, födelseår samt land dit flytten skett. Materialet omfattar endast legal emigration, det vill säga personer som begärt flyttningsskatt.

Från Sverige utvandrade från 1850 till 1930 omkring 1,3 miljoner personer i huvudsak till Nordamerika. Uppgifterna är strukturerade församlingsvis. Även befolkningsstatistik för varje församling återfinns i Summariska folkmängdsredogörelser.

Emigranter 1861-1940

Immigranter 1875-1940

Obefintliga 1911-1940

Befolkningsstatistik 1865-1940

Den nya 70 åriga tidsgränsen för materialet gör det nu möjligt att studera materialet till 1939. För att få tillgång till materialet måste man ha ett abonnemang hos SVAR.

Från årsmötet

■ Föreningen Släktdatas vårmöte tillika årsmötet ägde rum den 14 april. Lokal var Världskulturmuseet på Södra Vägen i Göteborg. Mötet besöktes av 14 medlemmar.

Kassör Lennart Larsson redogjorde för medlemsläget. Vid ingången av 2009 hade föreningen 840 medlemmar och vid årets slut 881 medlemmar.

Nettoökningen är att betrakta som normal. Verksamheten gav ett överskott på 29 256 kr som överförs till nästa års balans. Den främsta orsaken till överskottet är att det budgeterade inköpet av dator inte behövt genomföras.

Till ordförande omvaldes Ingrid Olsson liksom att Karl-Gustav Rosborg och Lennart Larsson valdes till ledamöter.

Till suppleant omvaldes Anki Lönnedahl Kästel och Björn Bergdahl nyvaldes. Noterades att Kenneth Svensson och Håkan Andersson kvarstår ytterligare ett år.

Till revisorer för en tid av ett år valdes Hans Hjortsjö och Lars Hellgren samt Mårten Sjöbris valdes till revisors-suppleant.

Till Valberedningen omvaldes Bengt Pettersson (sammankallande), Lars-Göran Larsson och Elsa Sjödahl.

Årsmötet beslutade om oförändrat medlemsavgift för 2011 med 125 kr/år och medlem.

Mats-Olof Sander redogjorde för den nya lösningen för webbplatsen där föreningen håller på att gå över till att använda ett webshotell.

Efter mötet presenterade Margareta Sahlin den bok som hon själv m.fl. från Föreningen för folkbildningens främjande i Göteborgs stift tagit fram om Göteborgs skolor under 100 år.

Detta är ett utdrag ur protokollet för mötet gjort av Karl-Gustav Rosborg

Digitaliserade dagstidningar.

Kungliga Bibliotekets webbtjänst *Digitaliserad Dagspress* ger alla fri tillgång till över 200 000 sidor text från 24 större och mindre tidningar.

Sök på:

<http://www.kb.se/aktuellt.nyheter/2009/Digitaliserad-dagspress>

Svenskt biografiskt lexikon 1906.

Utgåvan Svenskt biografiskt lexikon 1906 av Herman Hofberg innehåller alfabetiskt ordnade levnadsteckningar av Sveriges mest namnkunniga män och kvinnor från reformationen till tiden för utgivningen. Verket innehåller omkring 3.000 porträtt, fotografiska eller avtecknade.

Sök på:

<http://www.runeber.org/sbh/>

**2010-08-28--29:
Släktforskardagarna i Örebro**

DIS-Väst finns i Örebro under Släktforskardagarna.

**2010-09-23--26:
Bokmässan**

Liksom tidigare år finns DIS-Väst även i år på bokmässan.

2010-09-12: Höstmöte 1 i Stenungsund

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIÄMBETET

Myndigheten för kulturmiljö- och kulturarvsfrågor

Arkeologidagen 2010

Söndagen den 29 augusti Intresset för historia och arkeologi är stort. För att sprida mer kunskap om fornlämningar, forntidsmiljöer och arkeologins arbetssätt arrangeras årligen Arkeologidagen.

Under denna dag ges möjlighet att delta i utgrävningar, vandra genom fornlämningsområden och lyssna på föreläsningar. Fornbyar, museer och andra organisationer låter besökarna upptäcka vår förhistoria i rekonstruerade miljöer och genom att pröva på uråldrigt hantverk eller matlagning.

Arrangemang under Arkeologidagen Information om de arrangemang som genomförs söndagen den 29 augusti på webbplatsen (www.raa.se). Aktiviteterna visas landskapsvis.

Arrangemang under Arkeologidagen Information om de arrangemang som genomförs söndagen den 29 augusti på webbplatsen (www.raa.se). Aktiviteterna visas landskapsvis.

Kulturarvsdagen/European Heritage Days 2010 (fd "Kulturhusens dag")

Kulturarvsdagen 2010 äger rum söndagen den 12 september i hela Sverige. Dagen byter i år namn från Kulturhusens dag till Kulturarvsdagen. Temat i år är "Kulturens vägar".

Kulturarvsdagen, eller European Heritage Days som den också kallas, är ett årligt återkommande evenemang runt om i Europa och lockar tusentals besökare. Syftet är att bidra till att skapa förståelse och intresse för kulturarv och kulturmiljöer. Alla som kan anordna ett evenemang som knyter an till temat under Kulturarvsdagen är välkomna att delta. Alla evenemang presenteras på Riksantikvarieämbets webbplats (www.raa.se) med start från vecka 23.

Föreningen släktdatas webbplats:
<http://www.slaktdata.org>